МУСТАҚИЛЛИГИМИЗ БОҚИЙ БЎЛСИН!

«ИНСОН ВА ҚОНУН» •

КҮШ—ӘДИЛЛИКТЕ

Газета 1996—жыл 1-сентябрден баслап шыға баслады

10 ОКТЯБРЬ 1997 ЖЫЛ 30 (37) ЖУМА

сатыўда еркин баҳада

АДАМ ҲӘМ НЫЗАМ

ҚАРАҚАЛПАҚСТАН РЕСПУБЛИКАСЫ ҲУҚЫҚ ҚОРҒАЎ УЙЫМЛАРЫНЫҢ ЖӘМИЙЕТЛИК—ҲУҚЫҚЫЙ ГАЗЕТАСЫ

ЎЗБЕКИСТОН РЕСПУБЛИКАСИ ПРЕЗИДЕНТИНИНГ ФАРМОНИ

Аҳолига маиший хизмат кўрсатиш тизимида ислоҳотларни давом эттириш тўғрисида

Аҳолига маиший хизмат кўрсатиш соҳасини бошқаришни марказлаштиришдан чиқаришни давом эттириш ва рақобат муҳитини мустаҳкамлаш, маиший хизмат кўрсатиш корхоналари ва маҳаллий бошқарув органларининг хўжалик мустақиллигини ошириш мақсадида:

1. Ўзбекистон Республикаси Давлат мулки қўмитаси, Қорақалпоғистон Республикаси Вазирлар Кенгаши, вилоятлар ва Тошкент шаҳар ҳокимликлари, маиший хизмат кўрсатиш худудий уюшмаларининг Ўзбекистон аҳолига маиший хизмат кўрсатиш корхоналари ва ташкилотлари республика уюшмаси («Ўзмаишийхизматуюшма»)ни тугатиш тўғрисидаги таклифи қабул килинсин.

2. Аҳолига маиший хизмат кўрсатиш мавжуд худудий уюшмаларини ҳамда маиший хизмат кўрсатувчи тадбиркорлар туман (шаҳар) уюшмаларини сақлаб қолиш мақсадга мувофиқ деб ҳисоблансин.

Белгилаб қўйилсинки, аҳолига маиший хизмат кўрсатиш худудий уюшмалари ўз фаолияти тўғрисида тегишли равишда Қорақалпоғистон Республикаси Вазирлар Кенгашига, вилоятлар ва Тошкент шаҳар ҳокимликларига, маиший хизмат кўрсатувчи тадбиркорлар туман (шаҳар) уюшмалари эса туман (шаҳар)лар ҳокимликларига ҳисоб берадилар.

3. Аҳолига маиший хизмат кўрсатиш худудий уюшмалари зиммасига қуйидаги асосий вазифаларни ҳал этиш юклансин:

туман (шаҳар) маиший хизмат кўрсатиш уюшмалари, шунингдек, ихтиёрий асосда уюшмага кирувчи маиший хизмат кўрсатиш корхоналари фаолиятини мувофиқлаштириб бориш ҳамда уларга корхоналарни техника билан қайта жиҳозлаш ва реконструкция қилиш масалаларида кўмаклашиш;

аҳолига маиший хизмат кўрсатиш туман (шаҳар) уюшмалари ва корхоналари фаолияти билан боғлиқ бўлган юридик, молиявий, техник ва бошқа хил хизматлар кўрсатиш;

аҳолини иш билан таъминлашни кенгайтириш учун тегишли минтақалар худудларида, биринчи навбатда, қишлоқ жойларда хизматлар кўрсатишнинг ҳар хил турларини ривожлантириш учун шароитлар яратиш;

худудий уюшмаларга кирувчи корхоналарга маркетинг фаолиятида, моддий—хом ашё ресурслари сотиб олишда кўмаклашиш.

Қорақалпоғистон Республикаси Вазирлар Кенгаши, вилоятлар ва Тошкент шаҳар ҳокимликлари аҳолига маиший хизмат кўрсатиш худудий уюшмаларига улар зиммасига, юкланган вазифаларни ҳал этишда ҳар томонлама кўмаклашсинлар.

4. Қуйидагилар маиший хизмат кўрсатувчи тадбиркорлар туман (шаҳар) уюшмаларининг асосий вазифалари этиб белгилансин:

ихтиёрий асосда уюшма таркибига кирувчи маиший хизмат кўрсатиш корхоналарига улар фаолиятини амалга ошириш учун зарур бўлган асбоб-ускуналар, жиҳозлар, ишлатиладиган ва бошқа хом ашё ресурслари билан таъминлаш масалаларида кўмаклашиш;

маиший хизмат кўрсатиш корхоналарига корхоналар фаолияти билан боғлиқ бўлган иқтисодий, молиявий ва ҳуқуқий масалалар бўйича маслаҳат хизматлари кўрсатиш.

5. Маиший хизмат кўрсатиш соҳасидаги тадбиркорлар ва корхоналарга самарали ва малакали ёрдам бериш мақсадида техника сервиси билан шуғулланувчи ҳамда консалтинг хизматлари кўрсатувчи корхоналар ва ташкилотлар негизида «Маиший хизмат маркази» акциядорлик фирмаси ташкил этиш мақсадга мувофиқ деб ҳисоблансин.

6. Ушбу Фармонни бажариш бўйича ташкилий қўмита тузилсин. Ташкилий қўмитага шунингдек, Ўзбекистон аҳолига маиший хизмат кўрсатиш корхоналари ва ташкилотлари республика уюшмаси («Ўзмаишийхизматуюшма»)ни тугатиш комиссияси функцияси ҳам юклансин.

7. Ўзбекистон Республикаси Президентининг 1992 йил 7 апрелдаги ПФ-385-сон Фармони ўз кучини йўқотган деб ҳисоблансин.

8. Ўзбекистон Республикаси Вазирлар Маҳкамаси ушбу Фармонни бажариш юзасидан бир ҳафта муддатда қарор қабул қилсин.

Ўзбекистон Республикаси Президенти И. КАРИМОВ

Тошкент шаҳри,
1997 йил 17 сентябрь

РЕСПУБЛИКА ПРОКУРАТУРАСЫНДА

УШЫРАСЫЎ БОЛЫП ӨТТИ

Жақында Қарақалпақстан Республикасы Жоқарғы Кеңесиниң баслығы Тимур Камалов республика прокуратурасы басшы хызметкерлери ҳәм қала, район прокурорлары менен ушырасыў өткерди.

Ушырасыўда Тимур Камалов шығып сөйлеп, өз сөзинде ол, Президент Пәрманлары ҳәм ҳүкимет қарарларын әмелге асырыўда прокуратура уйымларының ролине кең түрде тоқталып өтти.

Прокуратура хызметкерлери бул ислерди әмелге асырыўда Президент Пәрманлары ҳәм ҳүкимет қарарларының, жаңа нызамлардың халық мәпине, оларды ҳәр тәреплеме қорғаўға қаратылғаны ҳаққында кең көлемли түсиник жумысларын жүргизиўлери тийис. Прокуратура хызметкерлериниң исинде әдиллик болыўы керек. Келешегимиз болған жасларды ҳуқықый жақтан тәрбиялап, ғәрезсиз мәмлекетимизге ылайық инсанлар болып жетисиўине өз үлеслерин қосыўлары тийис.

Экономикалық реформаларды әмелге асырыўда тосқынлық қылыўшы нызам бузыўшыларды сапластырыўда қолланылып атырған ҳуқықый шаралар тәсирли болыўы керек. Бул ислерди әмелге асырыўда прокуратура алдына мәмлекетимиз тәрепинен үлкен исеним берилген.

Соң Қарақалпақстан Республикасы прокуроры Х. Халимов шығып сөйлеп, өз сөзинде прокуратура хызметкерлериниң Президентимиз Пәрманлары ҳәм ҳүкимет қарарларын, жаңа заңлардың орынланыўы бойынша бақлаў ислерин еледе жетилистиретуғынын, исенимди тутыўға ақлайтуғынын билдирди.

КҮННИҢ ЖАҢАЛЫҒЫ

ЖАҢА ИМӘРАТ

Соңғы ўақытлары ушырасып атырған машқалаларға қарамастан республикамыздың қурылысшылары қурылыс объектлерин пайдаланыўға тапсырыўда жигерли мийнет етпекте. Быйылғы инсан мәплери жылының өзинде қурылыс материалларының қытшылығына қарамастан бир қатар имәратлар қурып питкерилип, халқымыздың ийгилиги пайдаланыўға тапсырылды.

Жақында Тақыятас қаласы прокуратурасының заманагөй жаңа имәраты қурып питкерилди. Бул имәратты «Тақыятасгидроэнергострой» басқармасына қарасլы №2 қурылыс участкасының қурылысшылары қысқа мүддеттиң ишинде қурып питкерип, пайдаланыўға тапсырды.

2-октябрь күни усы имәраттың пайдаланыўға тапсырыў салтанаты болып өтти. Онда Қарақалпақстан Республикасы Жоқарғы Кеңесиниң Баслығы Тимур Камалов, Қарақалпақстан Республикасының прокуроры Ҳақимбай Халимов, «Тақыятасгидроэнергострой» басқармасының басқарыўшысы Ким Аркадий Андреевич ҳәм басқалар шығып сөйлеп, жыйналғанларды жаңа имараттың пайдаланыўға тапсырылыўы менен қутлықлады.

Буннан кейин Қарақалпақстан Республикасы Жоқарғы Кеңесиниң Баслығы Тимур Камалов жаңа имарат алдына тартылған лентаны кесип оның ишки жағдайлары менен танысты.

Жаңа имараттың пайдаланыўға тапсырылыў салтанатына Қарақалпақстан Республикасы Министрлер Кеңеси Баслығының орынбасары Ж. Суюнов, Тақыятас қаласының ҳәкими М. Жумабаевлар қатнасты.

Республикамизда биринчи бўлиб йиллик пахта таёрлаш режасини уддалаган Амударё туманидаги «Оқ олтин» жамоа хўжалиги раиси Ўзбекистон Республикаси Олий Мажлиси депутати Олламберган Холимбетов.

БИЗИҢ СӘУБЕТ

«ИНСАН МӘПЛЕРИН ҚОРҒАЎ» ЖЫЛЫНДА

Жақында хабаршымыз Қанлыкөл районында болып, усы районның ПХАЖ бөлими баслығы МЕРИХАН СРАЖОВА менен өз жумыслары ҳаққында гүрриңлескен еди.

Мерихан апа, сиз басшылық етип атырған Қанлыкөл районлық ПХАЖ бөлиминде қандай жумыслар исленип атыр?

Бизиң Қанлыкөл районының ПХАЖ бөлими бүгинги күнде, аўыл кеңесиниң туўылыў, некеден өтиў ҳәм балалыққа алыў, қалай жүргизилип атырғанлығын ис жүзинде көриў, барлық пуқаралар жыйнағы хаткерлери менен ушырасыў өткериў, мектеплерге барып жоқары класс қызлары арасында ҳаялқызлар кеңеси менен биргеликте ушырасыўлар өткерип атырмыз. Усы күнге шекем 625 балаға туўылыў ҳаққында гүўалық берилди. Усының екеўи тири туўылып бир ҳәпте ишинде қайтыс болды, 16 бала жалғыз басլы анадан туўылған, 210 некеден өтиў, 13 хожалықта ажырасыў болды ҳәм балалыққа 6 адам өзлериниң еки жақтың келисими менен балалыққа алынды. А. Қутлымуратов ҳәм Нурсейтова Нурлығул баласыз болғанлықтан өзиниң иниси А. Нурсейтова дан қызын балалыққа алды. 23 әкеликти белгилеў, өлим ҳаққында гүўалық 109 дана жазылды, усының 15 си бир жасқа жетпеген нәрестелер 18—50 жас аралығындағыларды әскерий комиссариятқа (военкоматқа) ҳәр айда жиберип турамыз ҳәм қайтыс болған пуқараның дизимин ҳәр айда районлық социал тәмийнат бөлимине жиберип турамыз. Районның емлеўханасына барып ҳәптесине 2 мәрте жаңа туўылған балаларға туўылғанлығы ҳаққында гүўалық бериледи.

Устимиздеги «инсан мәплерин қорғаў» жылында халыққа қандай хызмет етип атырсыз?

Быйыл «инсан мәплерин қорғаў» жылы болғанлықтан халыққа хызмет етиў, юридикалық консультация бериў бойынша, ҳәзир базар экономикасына өтип атырған дәўирде бир қанша жумыс алып барып атырмыз.

2—ноябрь 1995 жыл Өзбекстан Республикасы әдиллик Министрлиги тәрепинен тастыйықланған «Пуқаралық аўҳалларын дизимге алыў тәртиби» ҳаққындағы қолланбасы жумысларымызға үлкен жәрдем берди.

Таза қолланбада әкеликти белгилеў бойынша акт жазыў жүргизилмейтуғын болды. Әкеликти белгилеў ата-ана арза берген күни әмелге асырылады.

Әкеликти белгилеў судтың қарары менен де белгиленеди. Суд қарары арзасы ҳәм туўылыў ҳаққындағы гүўалығы тапсырылады.

Әкеликти белгилеў әкеси некеде болыў болмаўына қарамайды. Егер баланың туўылыў ҳаққындағы акт жазыўында басқа пуқара әкеси деп көрсетилген болса, ПХАЖ бөлими әкеликти белгилеў ҳаққындағы арзаны қабыл қылмайды. Бундай жағдайда баланың туўылыў ҳаққындағы акт жазыўында басқа пуқара көрсетилген болса әкеликти белгилеўди дизимге алыўда баланың туўылыў ҳаққындағы акт жазыўындағы әке ҳаққындағы мағлыўматларды өшириў мәселеси суд тәрепинен әмелге асырылады.

Әкеликти белгилеўге болады деп жас келин күйеўлер некеден өтпей қалыўына болмайды. Жас келин күйеўлер той күни көшеде айланып, сүўретке түсип жүриў менен шекленип қоймастан некелесип алса, егер перзентлери болғанда әкеликти белгилетемен деп әўере болып жүрмес еди.

Гүрриңлескен Гүлчехра ӘЎЕЗОВА.
Қарақалпақ мәмлекетлик Университетиниң журналистика бөлиминиң 5-курс студенти.

ШАҢАРАҒЫҢЫЗ ШАЙПАЛМАСЫН

АРАҚТЫҢ КЕСИРИ

Қалбийкеде өз қатарларындай теңи менен турмыс қурып, балалы болып, өз турмыс жолдасы менен өмириниң ақырына шекем перзентлериниң қызығын көрип ҳәммедей өмир сүриўди әрман еткен еди.

Қалбийке Орынбайға турмысқа шығып 3 балалы болды. Хожалық жағдайыда биреўден илгери—биреўден кейин дегендей жасады. Бирақ Қалбийкениң қуўанышы көпке бармады. Күйеўи Орынбай Айтбаев кейинги ўақытлары ишиўшиликке бериле баслады. Алдын той мерекелерде орынлы ишиў болса, кейиншеллик орынлыда—орынсызда ишиўшиликти үрдис етти. Бар меҳрин ҳаялы, 3—перзентине емес, ал араққа бере баслады. Келе —келе бар табысын араққа жумсап ғана қоймай үйиндеги алдын жыйнаған күнделикли үй рузгер затларынан пулға өткенин сатып ишиўге қарады. Нәтийжеде тез-тез хожалығында жәнжел шығарыў, мас ҳалында келип ҳаялын урыў, күнделикли үрдиске айланып қалды. Буған шыдамаған Қалбийке алдын күйеўиниң жақсысын асырып жаманын жасырып жүрседе кейиншеллик бул жағдай бир күн емес күнде болып турғанлықтан қоңсы-қобаға, ел-журтқа мәлим болғанлықтан уяттыда қойып көзлери көгерип бир неше мәрте өз ата-анасының үйинеде келип күнлеп, айлап отырыпта көрди. Бирақ араларындағы 3 бийғуна нәрестелерди қыймай және өз үйине қайта оралып жүрди. Орынбай буның менен де дүзелип жолына түспей арақ аўзына тийген күни бағы таз қәлпине түсип үйреншикли әдетин ислеп ҳаялына қол жумсаўды қоймады. Булда азлық еткендей 30 июнь 1997 жылы азанғы саат 7 лер шамасында орнынан турасала тақыр жерден шаң шығарып, қамыр ийлеп атырған ҳаялына жыртылған көйлегимди неге тигип қоймадың деп ала топылады. Әдетине қанық Қалбийкениң таяқтан көзи сонша қорқып қалғанлықтан орнынан тура сала далаға қашты. Бирақ оның менен урмағанша маўқы басылмайтуғын Орынбай тоқтамады. Көшеде тандырда нан жаўып атырған қоңсы ҳаялларының қасына барып тығылған ҳаялының изинен қуўып барып, қоңсыларының көзинше «Үйге кир» деп ҳаялының арқасына еки мәрте урып дебдиўин шығарыпта алды. Ҳаялы қорыққанынан өзиң кир кейин киремен деп изине ериў менен болды. Бул жағдайды көрген қоңсы Перуза буларды ақыллаңдырып көйың 3—нәрестеңиз бар, уят болады деп үйлерине бирге барып бар ақылын айтты. Сол ўақытта қоңсы-қобаның көзинше көрген азабына шыдай алмай Қалбийке өз жанына қастыянлық ислеўге қарар еткен еди ҳәм асханаға кирип табаққа «хлорофос» ты салып суўға еритип ишип ыдыс шыға сала жерге қулады. Бунннан кейин Қалбийке өмир менен өлим ортасында 7—күн жатып емлеўханада дүньядан көз жумды. Нәтийжеде ҳеш қандай гүнасыз 3 нәресте анасыз «хор жетим» болып қалды. Сонлықтан Қанлыкөл районы прокуратурасы бул мәселени өз қолына алып Орынбай Айтбаевтың қарсысына жынаят исин қозғап, оны өз жанына қастыяншылыққа мәжбүрлеўде» айыплап исти судқа өткерди. Суд Айтбаевтың ис ҳәрекетине жараса әдил ҳүким шығарды.

Бул жағдайдағы ең аўыр жағдай еле 10 жасқа толмаған бийғуна нәрестелердиң анасы дүньядан ерте көз жумып, әкеси жаза алды. Ал ата-ананың тийисли тарбиясында болмаған балаларының келешеги қандай болады? Мине көрип турғаныңыздай ўақтындағы ойсызлықтың, артықша ишиўшиликтиң қайта дүзетип болмас ақыбети. Ишиўшилик дәўиринде жақсы тилеклер айтылып, «үйде аманшылық болсын» деген менен ҳеш ўақытта артықша ишиўшилик пайда келтирген емес. Сонлықтан усы тақлеттеги жигитлер ертерек туўры жолға түссе жүдә орынлы болар еди деген пикирдемиз.

М. АЛЛАМУРАТОВ,
Қанлыкөл район прокуроры, юстиция киши кеңесшиси.

Мәмлекетимиздиң өз ғәрезсизлигине ерисиўи экономикалық, социаллық, мәдений, ҳуқықый раўажланыўымыз ушын айдын жол ашып берди. Ғәрезсиз Өзбекстан, оның қурамындағы суверенли Қарақалпақстанның өзине мақул жолы менен өз халқының миллийлигин есапқа алған ҳалда раўажланыўына мүмкиншилик жаратты.

Ғәрезсизлик демлериниң өткен 6 жылы ишинде елимизде базар экономикасы қатнасықларын қәлиплестириў, мәмлекетимизди ҳуқықый демократиялық елге айландырыў мақсетинде Өзбекстан Республикасы Президенти, Олий Мажлиси, Министрлер Кабинети, Қарақалпақстан Республикасы Жоқарғы Кеңеси, Министрлер Кеңеси тәрепинен көплеген нызамлар, пәрманлар, қарарлар қабыл етилди.

Халқымыздың ҳуқықый мәденияты мәмлекетимиз пуқараларының ҳәр бириниң ҳуқықый билимлерди, ҳуқықый ҳүжжетлерди, өз ҳуқықлары ҳәм миннетлерин қанша дәрежеде билиўи менен өлшенеди. Пәрманға тийкарланып, халқымыздың ҳуқықый мәдениятын көтериў ҳәм оны жақсылаў бойынша әмелге асырылатуғын жумыслар мәмлекетлик сиясаттың тийкарғы бағдарларының бири деп есапланылды. Сондай-ақ, пәрманда адам ҳуқықларын ҳәм еркинликлерин қорғаў, сиясий-ҳуқықый, социаллық-экономикалық реформаларды тереңлестириў машқалалары, жәмийетлик қатнасықларды раўажландырыўдың әҳмийетли мәселелери ҳаққында, адамлардың дүньяға көз-қарасын қәлиплестириўдиң, олардың сиясий социаллық-экономикалық, моральлық, ҳуқықый санасының жағдайы ҳәм мазмунының тийкарғы бағдарларын белгилеў мақсетинде жәмийетлик пикирди үйрениў ушын мәмлекетлик болмаған бийғәрез «Жәмийетлик пикир» орайын дүзиў нәзерде тутылды. Буннан басқада, пәрманда ҳуқықый билимлендириўди үгит нәсиятлаў орайын, оның бөлимлерин дүзиў, юристлердиң маманлығын жоқарылатыў орайын шөлкемлестириў, Әдиллик Министрлиги дүзилисинде юстиция ҳәм суд мәкемелери хызметкерлериниң нызамсыз ҳәрекетлери ушын берилген пуқаралардың шағымларын ҳәм арзаларын қараў бойынша айырым басқарма дүзиў мәселесин шешиў, сондай-ақ республика халқы ушын илмий-көпшилик ҳуқықый әдебиятлар басып шығарыўды кеңейтиў ҳәм илмий-көпшилик ҳуқықый әдебиятлар, көрсетпели қураллар қунының 50 пайызының мәмлекет есабынан жабылыўы белгиленди.

ҲУҚЫҚЫЙ МӘДЕНИЯТ ДӘЎИР ТАЛАБЫ

ҲУҚЫҚЫЙ МӘМЛЕКЕТ ҚУРЫЎДАҒЫ ҚӘДЕМЛЕР

Бул әмелге асырылып атырған ислердиң ҳәммеси, қабыл етилип атырған ҳуқықый ҳүжжетлер Президентимиз И. Ә. Кәримовтың атап өткениндей барлық пуқаралардың нызам алдында ҳуқықый теңлигин ҳәм нызамның үстинлигин, жәмийет мәплериниң қорғалыўын, халқымыздың қәўипсизлигине кепиллик беретуғын ҳуқықый мәмлекетти пайда етиўге бағдарланған. Негизинде, ҳуқықый мәмлекеттиң өзи республикамызда жасаўшы барлық халықтың, миллеттиң, пуқаралардың социаллық аўҳалы, диний исеними, сиясий көз қарасларынан бийғәрез улыўма инсаныйлық қағыйдаларға тийкарланған тең ҳуқықлығын ҳәм еркинликлерин тәмийинлеўден ибарат.

Өзбекстанды ҳуқықый мәмлекетке айландырыў ушын әмелге асырылатуғын ислердиң бири халықтың ҳуқықый мәдениятын жетилистириў болып табылады. Усы бағдарда Республикамыз Президентиниң «Халықты ҳуқықый тәрбиялаўды жақсылаў, оның ҳуқықый мәдениятының дәрежесин көтериў, ҳуқық изертлеўши кадрлар таярлаў системасын жетилистириў, жәмийетлик пикирди үйрениў жумысын жақсылаў ҳаққында» Пәрманы қабыл етилди.

Президент пәрманын турмысқа асырыў ушын Өзбекстан Республикасы Министрлер Кабинети усы жылдың 21-22 июлинде «Өзбекстан Республикасы Әдиллик Министрлиги жанындағы

(Даўамы 3-бетте)

НЫЗАМЛАР ОРЫНЛАНЫЎЫ ТИЙИС

САЛЫҚ НЫЗАМЛАРЫН ҚАТАҢ САҚЛАЙЫҚ

Жәмийетимиз ҳәзир ҳуқықый мәмлекет дүзиўди нийет етип атырған ҳәзирги пайытта салы нызамларын қатаң сақлаўдың әҳмийети оғада уллы. Бул бойынша қалалық салық инспекциясында бираз жумыслар исленип атыр. Соған қарамастан нызамды писент етпеў, яки билсе де мойынламаўға ҳәрекет етиў азда болса ушырасып турыпты.

Быйылғы жылдың биринши ярымында юридикалық тәреплерден 119 адам ҳәр қыйлы ҳәкимшилик жазаларына тартылды. Олардан 233 мың 600 сўм муғдарында жәримә өндирип алынды. Соның ишинде саўда ямаса хызмет көрсетиў қағыйдаларын бузыў 31 мәртебе, қарыйдар ямаса буйыртпашыларды алдаў 4 мәртебе, жанармай материалларын қабыллап алыў есапқа алыў, сақлаў, бериў ҳәм алыў қағыйдаларын бузыў 2 рет, касса операцияларын жүргизиў тәртибин бузыў 82 мәртебе ушырасты.

Салық нызамын бузыў жеке адамлар тәрепинен 51 рет ушырасып, олардан 52520 сўм жәримә өндирилди.

Булардың ишинде «Маданий моллар» жәмәәтлик кәрханасына қарасլы №15 дүкон сатыўшысы Саятдинова Мариямның жынаятлы исин айтып өтпесек болмайды. Себеби ол бурын 1650 сўм жәримә салынып, ҳәкимшилик жуўапкершилигине тартылса да, оннан тийисли жуўмақ шығармай саўда қағыйдасын қайтадан бузған. 11900 сўмлық затты касса қадағалаў машинасыз сатқан. Бул айыбы ушын ол Өзбекстан Республикасы жынаят кодексиниң №189 статьясы 2 бөлими менен айыплы деп табылып, Тақыятас қалалық суды ҳүкими менен 2 жылға миннет дүзетиў жумысына жиберилүе шешим қабылланды.

Бундай факт «Рухсара» дүконының сатыўшысы Наренова Жамиланың жумысында да ушырасты. Ж. Наренова бурын 2750 сўм жәримә төлегенине қарамастан, екинши мәртебе саўда-сатықты қадағалаў—касса машинасыз ислегенлиги ушын үш жылға шәртли рәўиште еркинен айрылды.

Мәкемелердиң басшылары менен бас есапшылары, жекке адамлар нызамды, салық тәртибин қатаң сақлап ислегени өзлерине де салықшыларға да жақсы. Сол ушын алдағы ўақытта нызам көлеминде ҳәрекет етип, жынаятшылықтың алдын алыўға шақырамыз.

А. РАХИМОВ,
Тақыятас қалалық мәмлекетлик салық инспекциясының бас сорастырыўшысы.

ШӘРТНАМАЛАР ҲАҚҚЫНДА НЕ БИЛЕСИЗ?

Республикамызда базар қатнасықларының тез пәт пенен раўажланыўы жаңа экономикалық қатнасықлардың пайда болыўын олардың қорғаныўын нызам менен гарантиялаўға еледе талаптың артып баратырғанлығы көринбекте.

1997 жылдың 1 мартынан өз күшине енген Өзбекстан Республикасының Пуқаралық кодексиниң Шәртнамалар ҳаққындағы бөлиминде шәртнама түсиниги, шәртнама түрлери, олардың әмел етиўи ҳәм тамам болыў ўақты, шәртнамалар дүзиў тәртиби, дүзиў алдынан болатуғын жәнжеллерди шешиў тәртиби, шәртнаманы өзгертиў ямаса бийкар етиўдиң ақыбетлери кең түрде баян етилген.

Кодекстиң 553-статьясында шәртнама түсиниги берилген. Шәртнама дегенде еки ямаса бирнеше шахстың пуқаралық ҳуқықлары ҳәм ўазыйпаларын пайда етиў, өзгерттириў ямаса бийкар етиў ҳаққындағы келисими түсиниледи. Шәртнама питимниң бир түри болып, оның питимнен парқы—шәртнамада еки ямаса оннан да көп шахслар қатнасыўы мүмкин. Питимлер болса бир тәреплеме болыўыда мүмкин.

Пуқаралар ҳәм юридик шахслар шәртнама дүзгенде еркинлик ҳәм өзлериниң мәплерин гөзлеп шәртнама дүзеди. Шахсларды шәртнама дүзиўге мәжбүрлеўге жол қойылмайды. Шәртнамалар аўызеки ямаса жазба түрде дүзиледи.

Нотариал тастыйықланыўы талап етилетуғын шәртнамалардан тысқары төмендеги шәртнамалар әпиўайы жазба түрде дүзиледи. Юридикалық тәреплердиң өз ара ҳәм пуқаралар менен дүзген шәртнамасы, пуқаралар ортасында белгиленген ең кем айлық ис ҳақының 10 есесинен артық суммадағы питимлер, нызамда белгиленген тәртипте питим суммасына қарамастан дүзилетуғын басқа шәртнамалар.

Шәртнамалар нызамда көрсетилген жағдайларда ҳәм тәреплердиң биреўиниң талабы бойынша дүзилсе бундай шәртнамалар нотариал тәртипте тастыйықланыўы шәрт.

Түсиникли болыў ушын еки пуқара араларындағы турар-жайды алды-сатты шәртнамасы ҳәм қарыз шәртнамасы ҳаққында суд практикасынан мысаллар келтирмекшимен.

Турар жай қатнасықларын тәртипке салыўда ҳәм оны беккемлеўде Өзбекстан Республикасы «Турар жай ҳаққында»ғы кодекси, жоқарыдағы атап өтилген пуқаралық кодекс ҳәм басқада норматив актлер үлкен әҳмийетке ийе. Аты аталған категориядағы пуқаралық ислерди судта қарағанда төмендеги жағдайлар анықланды: айырым пуқаралар белгисиз себеплер менен бир биреўлеринен көп муғдарда қарыз алып, қарызларын ҳәттеки нотариал тәртипте расмийлестирип, егер қарызын ўақтында бере алмаса жайларын гиреўге қойып, жайын сатыў ушын үшинши шахсқа исеним қағаз берип үшинши шахс болса исеним қағазға асас жайды жәнe биреўге сатып, нәтийжеде биринши жай ийеси жайды даўласып судқа даўа арза бериў жағдайлары ушыраспақта.

Мысалы талапкер В. судқа даўа арза берип 1996 жылы Б. деген пуқарадан 90 мың сўмға жай сатып алғанын, ҳәр түрли сылтаўлар менен жайды рәсмийлестириў ушын жуўапкердиң нотариал контораға бармай жүргенин сол себепли талаплер жайдың алды-сатты шәртнамасын тастыйықлап бериўин сорап судқа даўа арза берген. Судта жуўапкер жай ушын талапкерден 90 мың сўм алғаның мойынлады, исте тил хатыда бар болыўына қарамастан асассыз даўа келтирген, Суд исти қарап талапкер менен жуўапкер араларындағы жайды алдысатты шәртнамасын тастыйықлап берди. Бул жерде суд нызамлы шешим қабыл еткен деп есаплаймыз.

Қарыз шәртнамасы бойынша жаңалық егер бурыңғы кодексте қарыз ушын процент алыў нәзерде тутылмаса, енди Пуқаралық кодекстиң 734 статьясында қарыз ушын тәреплердиң келисими менен процент алыў нәзерде тутылған.

Жуўмақлап айтқанда халқымызда «шәртнама ақшаданда қымбат» ямаса «қарыз төлеми менен сулыў» деген нақыл мақалалар бар сонлықтан қарызды қандай алсан, қайтарғанда да сондай исле, қайтып аларыңа жақсы, адамгершиликке сыйласыққада жақсы, сонда биз шәртнаманың бузылыўының алдын алған боламыз, нызамларды сыйлаған ҳәм ҳүрметлеген боламыз. Сонлықтан шәртнаманың не екенин билип қойған жақсы.

А. ОРАЗБАЕВ,
Қарақалпақстан Республикасына хызмет көрсеткен юрист, әдиллик кеңесшиси

Нызам-халқымыздың айнасы

Өзбекстанның өз ғәрезсизлигине ерискенине 6 жыл толды. Бул тарийх ушын қысқа дәўир, усы қысқа дәўирде пәт пенен раўажланып, социаллық салаларды беккемлеў ушын бир талай күш жумсалды. Соның нәтийжесинде Өзбекстан өзиниң экономикалық социаллық, сиясий жақтан раўажланыўы бойынша көп жетискенликлерге еристи. Өзбекстанды ҳуқықый мәмлекет ретинде беккемлеў ушын Президентимиз бирқанша иләжларды әмелге асырып келмекте.

Өзбекстан ғәрезсизлик себепли Бирлескен Миллетлер, шөлкеминиң ағзасы болып адам—инсан ҳуқықларын ҳәр түрли зорлық, үстемликлерден сақлаўшы ҳәм ҳүрмет етиўши халық аралық жәнe Европа менен дүнья жүзи халықларының пайдалы бирге ислесиўине бағдарланған абройлы шөлкемлериниң ағзасы болып алды. Ҳәзир Өзбекстанды дүньяның барлық еллери дерлик тән алды.

Ғәрезсиз Өзбекстанның нызам дөретиўшилик жолы ҳәм усыды 1992—жыл 8—декабрь күни қабыл етилген мәмлекетимиздиң тийкарғы Нызамы болған Конституциядан басланды десек қәтелеспеймиз. Конституция тийкарында бирнеше нызамлар, нызам актлери, Президентимиздиң Пәрманлары, Министрлер Кабинетиниң қарарлары шығарылып ҳәзирги ўақытта турмысқа асырылып барылмақта. Мысалға алсақ, адамның ҳәм пуқаралардың ҳуқықлары менен еркинликлерин демократиялық принциплер тийкарында қорғаўды тағыда кеңейттириў мақсетинде —1992—жылы 9—декабрде «Прокуратура ҳаққында»ғы, 1993-жыл 2-сентябрде «Судлар ҳаққында»ғы Нызамлар, 1994-жыл 22 сентябрде «Жынаят Кодекси», «Жынаят—процессуал кодекси», «Ҳәкимшилик жуўапкершилик ҳаққындағы кодекси», 1995-жыл 21-декабрде «Пуқаралық кодекси» 1—бөлим, 1996—жыл 26—августта «Пуқаралық Кодекси» 2—бөлими, 1996—жыл 21—декабрде «Мийнет Кодекси» тағы басқа нызам ҳәм кодекслердиң шығыўлары ғәрезсизликтиң айқын дереги болып табылады. Бул ҳуқықый мәмлекет қурыў жолындағы жетискенликлер болып табылады.

Ғәрезсиз Республикамыз бойлап халық тынышлығын тәмийинлеў мәселелерине деген итибар күшли. Пуқаралардың ким болыўына қарамастан олардың ҳуқықын қорғаў, теңлик, абаданшылықта өмир сүриў мәмлекетимиздиң тийкарғы мақсети. Ҳүкиметимиз бүгинги қыйын қыстаў заманның өзине ылайық қыйыншылықларынан халықтың сүрникпей өтиўи ушын бир қанша мүмкиншиликлер жаратып атыр. Мине усы мәмлекетимиздиң итибарының қәдирине жете билиў яғный келешеги уллы Өзбекстан Республикасының ҳәр бир пуқарасының ўазыйпасына айланыўы керек.

Нөкис район ҳуқық қорғаў уйымлары район аймағында жынаятты ҳәр қандай ҳуқық тәртибин бузыўшылықты болдырмаў ҳәм олардың алдын алыў бойынша пүткил жәмийетшиликке сүйенген ҳалда жумыслар алып барып атыр. Усының нәтийжесинде улыўма жынаятшылықтың ҳәмде аўыр жынаятлардың бирқанша кемиўине ерисилди.

Нызам—бул халқымыздың айнасы. Нызам талаплары дурыс ҳәм саррас орынланғанда ғана елимизге өтиўге болады. Президентимиз өз сөзинде; «Ҳуқық мәмлекеттиң қуралы, қорғаўшысы, көзи, сөзи ҳәм нызамы» деген даналық ўәсиятында буған дәлил болады.

Н. ЖАҢАБАЕВ.
Нөкис район прокурорының аға жәрдемшиси 1-дәрежели юрист.

ҚИПЧОҚДАГИ ҚОТИЛЛИК

1997 йил 1 сентябрь куни. Ҳамма байрамона кайфиятда. Ҳамма жойда тўй-ҳашам авжига чиққан. Қипчоқнинг «Сельхозтехника» посёлкасида яшовчи Тожибой ҳам шу куни ўзининг ёр-биродарини, қариндош-уруғларини чақириб 40 йиллик юбилейини беради. Тўйга, аниқроғи юбилейга кўпчилик қатори таклиф қилинган меҳмонлар орасида Қипчоқдаги автобазада қоровул бўлиб ишловчи Ш. К. исмли шахс ҳам бор эди. Юбилейда спиртли ичимлик меъёрида тортилгани боис Ш. га камдай туюлди. Унинг дўсти ва улфати автобазада шофёр бўлиб ишловчи Қ. Р. деган шахс ҳам шундай фикрда экан. Иккаласи секин даврадан чиқишди-да ичадиган ер қидириб кетишди. Кўп юрмай К. Р. нинг поччаси Х. исмли шахснинг уйига боришган. Ўз пулларига 2 шиша арақ сотиб олиб ичади. Галма-гал қадаҳ бўшатилавергач, улфатларининг орасида гап қочади. Улар орани очди қилиш учун дарё бўйига йўл олишади. К. Р. уйдан чиқаётган пайтда атрофга аланглаб, кўзи ерда ётган арматурага тушади. Эҳтиёт чаро, уни қўйнига уради. Буни Ш. К. пайқамай ҳам қолади. Меҳмонлар баҳслаша-баҳслаша қоронғуликка сингиб кетгач, уй эгаси ҳам меҳмон иззатини қилган киши бўлиб хотиржам дам олишга ётади. Вақт алламаҳал.

Иккала маст шу кетишда Амударё бўйига келади. Олдинда ҳеч нарсадан хабари йўқ Ш. Кейинроқда унинг нопоқ ҳамроҳи Р. қулай фурсат келишини пойлаб атрофга қараб-қараб боради. Тўсатдан Ш. бошига орқадан урилган кучли зарбдан йиқилади. Номард Р. эса уни аёвсиз калтаклаб, шу ерда ўлдиради. Қилган қабиҳ ишидан ўзи қўрқиб кетади ва жиноятни яшириш ва шу орқали бериладиган муқаррар жазодан қутилиб кетиш учун жонсиз танани Амударёнинг оқиб турган сувига судраб ташлаб юборади.

Амударё—Жайхун қанчадан-қанча сирли воқеаларнинг гувоҳи бўлмаган дейсиз? Унга қанча кишилар чўкиб кетганининг ҳисоби бормикан? Бугун ҳам биттаси чўмиламан, деб мастлик туфайли сувга кетганда! Қотил ўзининг ширин хаёллари билан ўзини овутиб уйига кетди ва ҳеч нарса бўлмагандай уйқуга кетди.

Бироқ, Амударё бу жиноят изини яширмади, эртасигаёқ бегуноҳ кимсанинг ўлиги дарёдан топилди. Уни сувлар оқизиб кетмаган экан. Ш. нинг хонадони азада, Қипчоқ азада, ҳамма ҳайрон: ким бундай мудҳиш котилликни қилиши мумкин? Ш. кимга бунчалик—ҳаётига зомин бўлардай ёмонлик қилди экан? Қотил тезроқ топилса-ю эл-юрт олдида шармисор бўлса, суд олдида жавоб берса. Ҳамманинг фикр-ўйи шундай эди.

Бу вақтда туман ички ишлар бўлимида бўлим бошлиғи биринчи муовини милиция майори Эрбой Асанов раҳбарлигида тузилган тезкор гуруҳ аъзолари жадал иш олиб борар эдилар. Синчиклаб ўтказилган текширувлар, қидирув, тергов ишлари ўз самарасини берди: 6 сентябрь куни қотил қўлга олинда ва ўзининг қора қилмишига иқрор бўлди. Қотил энди одил суд олдида жавоб беради. Жиноятни очишда жиноят қидирув вакилларидан Ҳайитбой Қўшмонов, Қадамбой Қурбонбоев, Қадамбой Раҳимов, болалар ва ўсмирлар назорати инспекцияси бошлиғи Бахтиёр Ўрозбоев, ДАН ходимларидан Матниёз Айтбоев, Исмоил Тўраев, участка инспекторларидан Мадиёр Ҳайтмуродов, Абад Жайлихонов ва бошқа ходимлар фаол иштирок этганлигини мамнуният билан таъкидлаб ўтгим келади.

М. БЕКМУРОДОВ,
Амударё туман ички ишлар бўлими бошлиғи, милиция подполковниги.

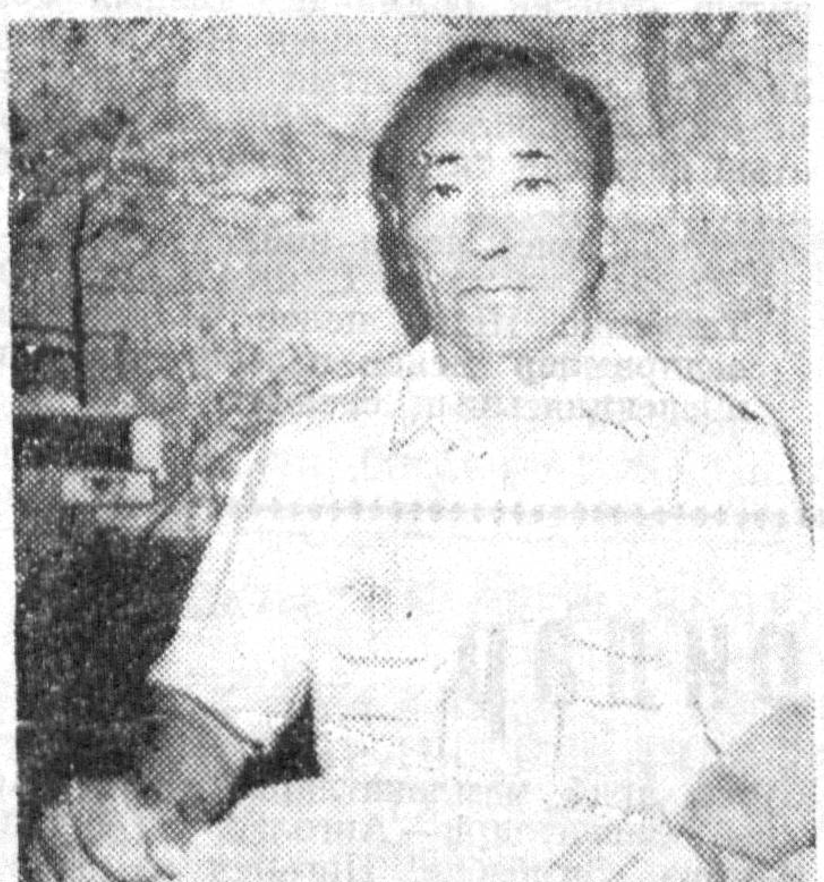

Суратда Қўнғирот тумани давлат нотариал идораси нотариуси Хужамберган Айимкулов иш пайтида.

Суратга тушурган П. МАТЖОНОВ.

ҲУҚЫҚЫЙ МӘМЛЕКЕТ ҚУРЫЎДАҒЫ ҚӘДЕМЛЕР

(басы 2-бетте)

юристлер маманлығын арттырыў орайын шөлкемлестириў ҳаққында», «Ҳуқықый ағартыўшылықты үгит-нәсиятлаў ҳәм халықты ҳуқықый әдебиятлар менен тәмийинлеў бойынша орайды шөлкемлестириў ҳаққында»ғы қарарларың қабыл етти. Қарарларда белгиленген талапларға муўапық Өзбекстан Республикасы Әдиллик Министрлиги жанында юристлер маманлығын арттырыў орайы шөлкемлестирилип, онда әдиллик, суд, прокуратура, адвокатура ҳәм ҳәкимият уйымларының, меншик түрлерине қарамастан кәрхана, мәкеме ҳәм шөлкемлердиң юрист маманлығындағы хызметкерлерди, сондай-ақ ҳуқық илимлери оқытыўшылары қайта таярлықтан өтеди ҳәм үш айлық курсларда маманлығын арттырады. Басшы лаўазымға резервке киргизилген хызметкерлер ҳәм жас қәнийгелер алты айлық курсларды өтсе, кадрлардың белгили категориясы ушын қысқа мүддетли оқыўлар шөлкемлестириледи.

Ал елимизде ҳуқықый билимди күшейтиў ҳәм бул жумысты методикалық жақтан тәмийинлеў, халықтың арасында ҳуқықый билимлерди үгит-нәсиятлаў, халықтың ҳәр қыйлы социаллық топарларының ҳуқықый мәдениятын арттырыў, ҳуқықый тәрбиялаўдың ҳәм билим бериўдиң жаңа усылларын енгизиў бойынша усыныслар ислеп шығыў ҳуқықый ағартыўшылықты үгит-нәсиятлаў бойынша орай ҳәм оның регионаллық бөлимлери жумысының тийкарғы бағдарлары ҳәм ўазыйпалары болып есапланады.

Жақында болып өткен Қарақалпақстан Республикасы Жоқарғы Кеңесиниң гезексиз сессиясында шығып сөйлеген сөзинде Президентимиз И. Ә. Кәримов пуқараларды ҳуқықый жақтан қорғаў, ҳуқықый мәдениятты көтериў мәселесине итибар берип, «нызамлылықты, ҳуқықый мәдениятты, пуқаралардың ҳуқықый кепилликлерин тәмийинлеў—бул мәмлекетлик әҳмийеттеги сиясат» деп көрсеткен еди. Демократиялық жәмийетти, ҳуқықый мәдениятты қәлиплестириў ушын зәрүр ислердиң бири—бул республикамыздың ҳәр бир пуқарасының жаңадан қабыл етилип атырған нызам, пәрман, қарарлардан хабарлы болыўын, олардың нызам-ҳүжжетлердиң мазмуны, мәнисине түсинип, әсиресе бул ҳүжжетлерден өз турмысында пайдалана алыўына ерисиўден ибарат.

Азат СЕЙТАНОВ.
Шымбай районлық судының баслығы.

Куч-адолатдадур

Адолат ҳаёт учун нон сингари зарурдир.

Л. БЕРНЕ

Адолат йўқ жойда кишилар ҳаёти қадр-қимматини ушлаб турадиган ҳеч нима қолмайди.

И. КАНТ

Адолатпарвар одамнинг аҳлоқий ҳислатлари бемалол қонун ўрнини боса олади.

МЕНЕНДР

Фақат инсонни севиш орқалигина адолатпарвар бўлиш мумкин.

Л. ВОВЕНАРГ

Яхши одам бўлиш учун адолатсизлик қилмасликнинг ўзи кифоя эмас, уни бутунлай истамаслик ҳам керак.

ДЕМОКРАТ

Ҳатто кўпчилик овоз ҳам адолат ўлчови бўлолмайди.

Ф. ШИЛЛЕР

Одамлар адолатни севишлари учун уларга адолатсизлик оқибатларини кўрсатиб турмоқ зарур.

А. СМИТ

Адолатпарварликнинг биринчи мукофати адолатли иш қилганликдан мамнунликдир.

Ж. Ж. РУССО

Адолатсизликни бир киши қиладими ёки кўпчиликми, барибир у қабоҳатдир.

Г. СПЕНСЕР

Адолатсизлик қилмайдиган одам адолатпарвар эмас, балки адолатсизлик қилиши мумкин бўла туриб, ундан ўзини тийган одамгина адолатпарвардир.

МЕНАНДР

Кучга таянмаган адолат ғирт ожизликдир, адолатсиз куч эса — зўравонлик. Демак, адолатни куч билан уйғунлаштирмоқ ва бунинг учун адолатнинг кучли, кучнинг эса адолатли бўлишига эришмоқлик зарур.

Б. ПАСКАЛЬ

Яхшилик адолатсизликдан нари юрса, ёмонлик унга яқин юради.

КЛЕОВУЛ

Донишмандликка йўғрилмаган адолат ҳам одамга кўп нарса беради, лекин адолатсиз донишмандлик эса ҳеч нима беролмайди.

ЦИЦЕРОН

Баркамолликка эришган одам барча жонзотлардан юқори туради; аммо агар қонунлар ва адолатга бўйсунмай яшаса ҳаммасидан тубандир.

АРАСТУ

Қонун инсоний донoликнинг юксак ифодаси бўлиб, у одамлар тўплаган тажрибадан жамият фаровонлиги йўлида фойдаланади.

С. ЖОНСОН

Ҳеч бир қонунга бўйсунмаслик ўзини нажотбахш ҳимоядан маҳрум этиш демакдир, зеро, қонунлар бизни бошқалардангина эмас, ўзимиздан ҳам асраб турмоғи керак.

Г. ГЕЙНЕ

Қаерда қонун тугаса, у ерда зўрлик бошланади.

У. ПИТТ

Граждан ва давлат ишларини қонун эмас, тобелар, бошлиқлар ва маддоҳлар бошқарадиган юртнинг шўри қурсин!

М. И. КУТУЗОВ

Қонун — майда пашшалар илиниб, йириклари қутилиб кетадиган тўр эмас.

О. БАЛЬЗАК

Бала тәрбиясында арқайынлық болмасын

Жас әўлад — бизиң ертеңги келешегимиз. Олар жәмийетимиздиң ертеңги күнги ийелери. Сол ушын жас өспиримлерди бүгинги күни жақсылап тәрбиялаўды қолға алыў ўақыт талабы болып отыр.

Быйылғы жылдың биринши ярым жылында жас өспиримлер менен ислесиў инспекциясына 167 жас алып келинди. Соның 101 и мектеп оқыўшысы, 30 ы кәсип-техникалық училищеде билим алып атырғанлар, екеўи жоқарғы оқыў орны студенти. Жынаяттың алдын алыў бойынша есапта 56 бала турады. Оның да ярымынан көбиси мектеп оқыўшыларынан ибәрат.

Буннан басқа тағы бир ҳақыйқатты айтып өтпесек болмайды. Быйыл орта мектептиң бес муғаллими мәс ҳалында айықтырыўханада жатып шыққаны бәримизди ашындырды. Мейли олардың атын айтпасақ та өзлериниң иши билер, алдағы ўақытта, бундай устазға жат әдетти ислемес деген нийеттемиз.

Т. ЖАҢАЖАНОВ

Тақыятас Ишки ислер бөлими жас өспиримлер менен ислесиў бойынша инспекциясының баслығы.

Қар ўғрилар

Минск милицияси енгил машиналарни ковлаштирувчи иккита ғалати ўғрини ушлади. Улар тўғма кар бўлиб, машина сигнали ишлаётган-ишламаётганини жуда ўзига хос тарзда аниқлардилар: биттаси кузовни тепар, иккинчиси капотга қўлини қўйиб турарди. Агар капот титраса кар ўғрилар даврров қочиб қолардилар. Лекин машиналардан биридаги сигнализация титрамай ишлар экан. Ўғрилар кескин чалинаётган сигнални эшитмай машинани бемалол ковлай бошлаганлар. Шунда уларни соқчилар тутиб олишган.

Челябинскдаги меҳмонхоналардан бирининг хушёр навбатчиси иккита меҳмонни фажиали қиёфада кўришди. Кавказ миллатига мансуб бўлган бу икки одам қипяланғоч чалқанча ётардилар. Устларида эса гул диккайиб турарди.

Улар хоналарига олиб келиб, шампань ва коньяк билан сийлашган икки фоҳиша меҳмондўст ишқибозларига шундай ҳазил қилишибди. Қувноқ ўтириш узоқ давом этмаган. Аёллар глоресин қўшган қадаҳни бўшатгач эркаклар уйқуга кетган. Фоҳишалар эса, уларнинг ҳамёнларини қақшатиб ўзлари совға қилган гулларни тақдим этиб жўнаб қолишган.

Ҳозир жаҳондаги 100 дан ортиқ давлатда ўлим жазоси мавжуд. Буларга собиқ Иттифок ва социалистик, шу билан бир қатор Осиё — Бангладеш, Бирма (Мьянма), Ҳиндистон, Индонезия, Корея, Покистон, Афғонистон, Эрон ва барча араб мамлакатлари, айрим Африка давлатлари — Ангола, Бурунди, Замбия, Зимбабве, Нигерия ва бошқалар киради. АҚШнинг 38 штатида қўлланилади.

Буюк Британия, Италия, Швейцария, Аргентина, Бразилия, Исроил, Канада, Мексика, Янги Зеландия каби 18 мамлакатда фақат айрим ҳолларда, масалан, уруш даврида ўлим жазоси берилади.

Жаҳондаги 35 давлатда ҳеч қандай жиноят учун олий жазо қулланилмайди. Булар Австрия, Германия, Дания, Исландия, Норвегия, Португалия, Франция, Швеция, Австралия ва бошқа бир нечта давлатлардир.

Бир полтавалик талаба бошқасига агар оддий лампочка оғизга тиқилса, доктор ёрдамисиз қайтариб чиқариб бўлмаслигини айтди. Шериги ишонмади. Баҳс бойлашдилар. Тезда таксида докторга жўнашга тўғри келди. Ҳайдовчи йўл бўйи ҳайратдан бақрайиб борди, воқеани эшитган врач зўрга лампочкани чиқарди. Лампочкани қўлларида кўтарган бахтиёр оғайнилар кўтиб турган таксига ўтиришди. Ҳайдовчи йигитлардан нима гаплигини сўради. Кейин у лампочкани қўлида айлантириб, «Сенинг оғзинг кичкина, шунинг учун» — деди ва лампочкани оғзига тиқди. Қайтиб сира суғуриб ололмади. Шўрлик қоғозга шундай деб ёзди: «Ҳалиги докторга кирайлик. Институтга текинга олиб бориб қўйяман».

Кўплаб ўқувчиларимиз автомобилларнинг давлат белгилари билан боғлиқ саволлар беришади. Масалан, яшил ва кўк рангли белгилар, номер олдидаги рақамлар нимани билдиради, деб сўрашади.

РАҚАМЛАР ВА РАНГЛАР НИМАНИ БИЛДИРАДИ?

Республикамиз истиқлолга эришганидан фуқароларнинг шахсий транспорт воситаларига, шунингдек давлат секторига қарашли автомобиллар, тиркамали ва ярим тиркамали автомашиналарга бериладиган давлат рақамли белгиларни ўзгартириш зарурати етилди.

Янги рақамли белгиларга ўтиш осон кечмаганлигини, айрим қийинчиликларга дуч келинганлигини таъкидлаб ўтишни истардим. Чунки илгари рақамли белгилар ҳозирги Россия худудида марказлашган ҳолда тайёрланарди. Боз устига, рақам белгиси йўл Конвенцияси талабларига жавоб бериши лозим. Шу сабабли ўз мутахассисларимиз рақамли белгиларнинг бир неча лойиҳаларини ишлаб чиқдилар. Комиссия бу лойиҳаларни синчиклаб ўрганиб, улардан биттасини танлаб олди. Мана бир йилдан ошдики, бу нусхадаги рақамли белгилар шахсий автомашиналарда амалда қўлланилаяпти. Шу йилдан эътиборан янги рақамли белгилар давлат автомобилларига ҳам берила бошлади.

— Йўл белгиларнинг тавсифини изоҳлаб берсангиз. Масалан, тўртбурчак ичидаги ҳаворанг 10 рақами нимани англатади?

— Булар давлат автоинспекция идоралари томонидан шахсий автомобилларга берилган давлат рақамли белгиларидир. Дастлабки ҳаворанг рақамлар у ёки бу вилоятга тегишликни билдиради. Рақамларни тартиби билан келтириб ўтмоқчиман. 10 рақами — Тошкент шаҳри, 11 — Тошкент вилояти, 12 — Сирдарё, 13 — Жиззах, 14 — Самарқанд, 15 — Фарғона, 16 — Наманган, 17 — Андижон, 18 — Қашқадарё, 19 — Сурхондарё, 20 — Бухоро, 21 — Навоий, 22 — Хоразм ва охиргиси 23 рақами Қорақалпоғистонга тегишлидир. Давлат секторига қарашли автомобилларга давлат рақамли белгилари беришда ҳам шу тартибга амал қилинган. Лекин улар орасида тафовут ҳам бор: фуқароларга тегишли шахсий автомобилларда вилоятни англатувчи рақамдан сўнг алифбо тартибида лотин ёзувида битта ҳарф қўйилган. Ундан 4 та рақам келади. Мисол учун, 10 А 11 20.

Давлат сектори автомобилларида эса вилоятни билдирувчи рақамдан сўнг 2 та ҳарф ва ундан кейин уч рақам жойлаштирилган. Масалан, 11 АА 123.

Яна бир янгилик. Ҳозирги пайтда сариқ ранг фонида ҳам давлат рақам белгилари жорий этилди. Масалан, шу ранг фонидаги 10-Н 5432 белгисини олайлик. Бу — транспорт воситаси Ўзбекистон фуқароси бўлмаган, лекин Республика ҳудудида яшовчи шахсга тегишли дегани.

Яшил ранг фонидаги оқ рангли рақамли белгиларга эга бўлган автомобиллар эса дипломотия корпусларига тааллуқлидир.

Қўшма корхоналар тасарруфидаги автомобилларнинг, белгилари кўк ранг фонидаги оқ ҳарф ва рақамлар билан ифодаланган. Бирлашган Миллатлар Ташкилоти ва унинг бўлинмаларига тегишли автомобилларнинг рақамли белгилари ҳам ана шунга ўхшашдир. Чунки бундай мослик бутун жаҳон бўйича қабул қилинган. Бундан ташқари, уларнинг белигларида, албатта, ҳарфлари биргаликда келади.

ДАҒАЗА

САТАМАН!

Схема ҳәм нусқаў қағазы. Қәлеген автомашинаның жанар майын 30 процентке үнемлеўши үскене. Әпиўайы. Арзан. Қолайлы.

Нөкис қаласы
тел: 4—32—28

Саат 19.00 ден кейин хабарласыўыңызға болады.

«АДАМ ҲӘМ НЫЗАМ»

ШӨЛКЕМЛЕСТИРИЎШИЛЕР: Қарақалпақстан Республикаси Прокуратурасы, Әдиллик Министрлиги ҳәм Ишки ислер Министрлиги.

Газета А-3 формасында нусқасы 12500 580 буйыртпа менен басылды.
Газета айына 3 мәртебе шығады.

Бас редактор **Роза КӨБЕЙСИНОВА.**

Редакцияның жәмийетлик кеңесгөйлери:

Парахат **АЙТНИЯЗОВ**, Бахмурат **СЕЙТМУРАТОВ**, Батыр **МАТМУРАТОВ**, Халмурза **МАМУТОВ**, Фархад **НИЗАМОВ**, Азат **НУРЖАНОВ**, Жаңабай **САДЫҚОВ**, Жаңабай **ШЫЛМАНОВ**, Замира **ШАМУРАТОВА**, Ҳакимбай **ХАЛИМОВ**.

Мәкан жайымыз:

Инд: 742000. Нөкис қаласы Ғәрезсизлик көшеси №44 жай. телефон: редактор: 4—47—59.

Басыўға рухсат етилген ўақты 15.00
Индекс 231 232

Баспасөз бойынша Қарақалпақстан Республикасы Мәмлекетлик комитетиниң Нөкис полиграфкомбинаты.